

Notatki mikologiczne z Pojezierza Augustowskiego i z Białowieży

Notes mycologiques de pays de lacs à Augustów et de Białowieża

WANDA TRUSZKOWSKA

W sierpniu 1964 r. przeprowadzono w pn.-wsch. Polsce kilkudniowe orientacyjne obserwacje połączone ze zbiorem materiałów mikologicznych (*Pyrenomycetes*).

Lasz Pojezierza Augustowskiego, nawet rezerwatowe, jak wynika z publikacji Gumińskiej (1963), są jeszcze dotychczas terenem zupełnie nie opracowanym pod względem mikologicznym. Na obszarze tego Pojezierza objęto obserwacjami dwa rezerваты leśne: Kozi Rynek w nadl. Balinka i Starozyn w nadl. Płaska. Ponadto zebrano materiały z obszaru leśnego pomiędzy miejscowościami Szczepki i Blizna na odcinku Augustów—Suwałki oraz nad jeziorem Wigry koło przystani w Gawrych Rudzie.

W lasach białowieskich odwiedziono Park Narodowy, a ponadto odbyto po raz pierwszy wycieczkę na trasie Hajnówka—Topiło, przebiegającej wśród drzewostanów wszystkich typów reprezentowanych w Parku Narodowym.

Zebrane i określone materiały zestawione wg układu systematycznego Munka (1957) znajdują się w zielniku autorki.

Przyjęte skróty: BPN — Białowieski Park Narodowy

SB — las pomiędzy miejscowościami Szczepki i Blizna

ASCOMYCETES

SPHAERIALES

Nectriaceae

Nectria coryli Fuck.

Bardzo zwarte skupienia otoczni na powierzchni podłoża otoczone płatami porozrywanej perydermy. Otocznie gładkie, młode czerwone.

starsze brunatnoczarne, zapadnięte na szczycie. Worki $55-67 \times 5-7,5 \mu$, zarodniki $8,7-12,5 \times 2-3,1 \mu$ z konidiami na końcach. Masa konidiów uniemożliwia niekiedy obserwację zarodników workowych. Na martwych gałązkach *Corylus avellana*. SB.

Nectria flava Bonord.

Bardzo drobnitkie, jasnożółte, gładkie otocznie, ledwo dostrzegalne gołym okiem, młode ze stożkowatą brodaweczką na szczycie, starsze z zakłębieniem. Worki $(62,5)-67,5-70 \times 6,2-7,5 \mu$; zarodniki $7,5-8,7 \times 4,3-5 \mu$, z dużymi kroplami tłuszczu wewnątrz. T o t h (1950) i T r u s z k o w s k a (1965) podają większe wymiary długości zarodników: $10 \times 5 \mu$.

Na ściętym pniu *Betula pubescens* w drzewostanie, w którym dominowała brzoza ze świerkiem, SB.

Nectria cinnabarina (Tode ex Fr.) Fr.

Na *Ulmus scabra*, w grądzie, BPN.

Nectria coccinea (Tode ex Fr.) Fr.

Na *Tilia cordata*, w grądzie, BPN.

Nectria punicea (Kze. & Schm.)

Na *Corylus avellana*, w grądzie, BPN.

Hypocreaceae sensu Munk (1957)

Hypocrea gelatinosa (Tode ex Fr.) Fr.

Podkładki od 1—2 mm ϕ i do 1 mm wysokości, poduszczkowate, żółte, w stanie suchym twarde. Worki cylindryczne o bardzo krótkim trzonku, $91,8-95,2 \times 4,4-5,4 \mu$; zarodniki zielone, dwukomórkowe, krótko owalne, punktowane na powierzchni; ich dolna część jest nieco mniejsza od górnej: górna część — $5,4-5,8 \times 4,4-5,4 \mu$, dolna część — $4,2 \times 4,4 \mu$ (ryc. 1 A).

Na martwym pniu, BPN.

Sordariaceae

Lasiosphaeria hirsuta (Fr.) Ces. & de Not.

Na martwym drewnie w grądzie, BPN.

Lasiosphaeria hispida (Tode) Fuck.

Na martwym drewnie w grądzie, BPN.

Xylariaceae

Hypoxylon deustum (Hoffm. ex Fr.) Grev.

Na martwym pniu w borze mieszanym, Starożyn.

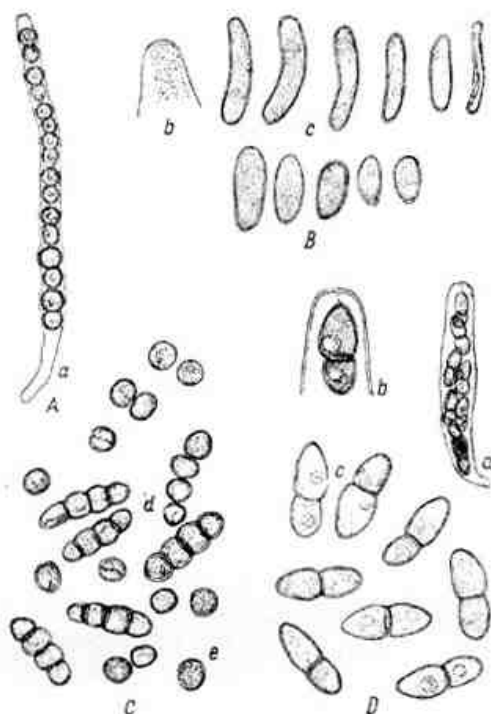
Hypoxylon fuscum Pers. ex Fr.

Na *Alnus glutinosa*, Gawrych Ruda; na *Corylus avellana*: Starożyn, SB dwukrotnie i w grądzie w BPN.

Hypoxylon fragiforme (Pers. ex Fr.) Kickx

Stadium konidialne: konidia jajowate z brodawkami na powierzchni jasnozielonkawe, hialinowe, $5-7,5 \times 3,7-5 \mu$.

Na (?) *Corylus avellana*, SB.

Rys. A. Szumińska

Ryc. 1. A — *Hypoecra gelatinosa* (Tode ex Fr.) Fr.; B — *Quaternaria dissepta* (Fr.) Tul.; C — *Sporormia pulchella* Hansen; D — *Kirschsteiniella appplanata* (Fr.) Petr.

a — worek z zarodnikami (Aa: 650 ×; Da: 225 ×); b — szczyt worka (Bb: 650 ×; Db: 560 ×); c — zarodniki workowe (Bc: 650 ×; Dc: 560 ×); d — zarodniki workowe w całości (700 ×); e — fragmenty zarodników (700 ×)

a — un asque avec des ascospores (Aa: 650 ×; Da: 225 ×); b — un sommet d'asque (Bb: 650 ×; Db: 560 ×); c — ascospores (Bc: 650 ×; Dc: 560 ×); d — ascospores entières (700 ×); e — fragments des ascospores (700 ×).

Hypoxylon rubiginosum Pers. ex Fr.

Worki p. sp. $62,5-72,5 \times 7,5-8,7 \mu$, o trzonkach ca 45μ ; zarodniki $8,7-11,2 \times 4,3-5,6 \mu$.

Na (?) *Corylus avellana* oraz na nie rozpoznanym martwym drewnie, Kozi Rynek.

Hypoxylon multiforme Fr.

Trzykrotnie na *Betula pubescens* oraz dwukrotnie na nie rozpoznany martwym drewnie w borze mieszanym, SB; na (?) *Carpinus betulus* w grądzie, BPN.

Quaternaria dissepta (Fr.) Tul.

Zarodniki oliwkowe, alantoidalne i owalne, $17,5-26 \times 6,2-7,5 \mu$. Munk (1957) podaje inne wymiary zarodników: $22-40 \times 4-6 \mu$ (ryc. 1B). W zielniku Museum National d'Histoire Naturelle w Paryżu oglądano okaz pochodzący z *Ulmus* o zarodnikach $22,5-27 \times 6-7,5 \mu$. Na (?) *Carpinus betulus*, w grądzie, BPN.

W zielniku Tulasne'a (Museum Nat. d'Hist. Nat.) znajdują się okazy tego gatunku znalezione na *Tilia*, *Fraxinus*, *Evonymus*, co wskazuje na wielożerność a zatem na możliwość występowania również na grabach.

Eutypa acharii Tul.

Worki p. sp. ca $25 \times 4 \mu$, zarodniki $(3,7)-5-5,6 \times 1-1,5 \mu$.

Na *Populus tremula*, Starożyn.

Diatrypella verrucaeformis (Ehrh.) Nke.

Na *Corylus avellana*, Starożyn.

Diatrypella tocciaeana de Not.

Na *Alnus glutinosa*, Starożyn.

Diatrypella favacea (Fr.) Ces. & de Not.

Dwukrotnie na *Betula pubescens*, Starożyn.

Diatrype stigma (Hoffm. ex Fr.) Fr.

Dwukrotnie na *Corylus avellana*, Starożyn.

Diatrype bullata (Hoffm. ex Fr.) Tul.

Masowo na *Salix* sp., Starożyn.

*Diaporthaceae**Zignoëlla fallax* Sacc.

Na martwym drewnie w zagospodarowanej puszczy koło Topiła i w BPN.

Zignoëlla pulviscula (Curr.) Sacc.

Dwukrotnie na martwym drewnie w grądzie, BPN.

Melogramma bulliardi Tul.

Na (?) *Carpinus betulus*, BPN.

Pseudovalsa lanciformis (Fr.) Ces. & de Not.

Na *Betula pubescens* w borze mieszanym, Starożyn; zagospodarowana część Puszczy Białowieskiej koło Topiła.

? *Valsa ambiens* (Pers.) Fr.

Na *Tilia cordata*, Kozi Rynek.

Nazwę opatrzoneo pytajnikiem ze względu na małą ilość materiału nadającego się do analizy mikroskopowej.

Valsa coenobitica Ces. & de Not.

Na *Betula pubescens*, Starożyn.

Valsa ceratophora Tul.

Na *Quercus* sp., Starożyn.

Valsa nivea (Pers. ex Fr.) de Not.

Na *Populus tremula*, Kozi Rynek.

Valsa auerswaldii Nke.

Na *Frangula alnus* i *Salix* sp., Starożyn.

Melanconis stilbostoma (Fr.) Tul.

Na *Betula pubescens*, Kozi Rynek i Starożyn

Diaporthe revellens Nke.

[= *D. eres* (Wehmeyer 1933)].

Na *Corylus avellana*, Starożyn.

? *Diaporthe leiphaemia* (Fr.) Sacc.*

Na *Quercus* sp., SB.

Coronophorales

Bertia moriformis (Tode) de Not.

Na martwym, nie rozpoznanym drewnie, Kozi Rynek i Starożyn;
na martwym drewnie świerkowym na skraju grądu, BPN.

Pleosporaceae

Melanomma aspegrenii Fuck.

Na martwym drewnie w borze mieszanym w zagospodarowanej części Puszczy Białowieskiej koło Topiła.

Kirschsteiniella applanata (Fr.) Petr.

Zarodniki workowe $22,5-30 \times 7,5-8,7-(11) \mu$ (ryc. 1 D).

Na martwym, nie rozpoznanym drewnie w grądzie, BPN.

Sporormiaceae

Sporormia pulchella Hansen.

Czarne kulistawe otocznie częściowo zagłębione w podłożu, z małą brodawką na szczycie, w dość zwartych skupieniach na powierzchni częściowo żywego jeszcze pędu. Zarodniki workowe $15,3-20,4 \times 5,1-5,8 \mu$, charakterystycznie rozpadały się po dojrzeniu na jednokomórkowe fragmenty (ryc. 1 C).

Na *Corylus avellana* w grądzie, BPN.

Winter (1887) i Munk (1957) podają występowanie tego gatunku jedynie na odchodach różnych zwierząt.

* Stary i zniszczony materiał spowodował nasuwanie się wątpliwości.

DEUTEROMYCETES

MONILIALES

Helminthosporium tiliae Fr.

Trzonki konidialne $67-80 \times 6,2 \mu$, konidia $75-97 \times 11,2-12,5 \mu$ (forma „multiplex” — Tulasne 1863).

Na *Tilia cordata*, Kozi Rynek i BPN.

Helminthosporium sp. 1

Czarne murawki trzonków konidialnych na powierzchni gałązek, widoczne gołym okiem. Trzonki konidialne $210-332,5 \times 8,7-11,2 \mu$; konidia $77,5-107,5 \times 12,5-15 \mu$, przegród 10 lub więcej.

Na *Carpinus betulus* w grądzie, BPN.

Helminthosporium sp. 2

Czarne kępki wysokości do 0,5 mm widoczne gołym okiem na powierzchni gałązek; konidia $47,5-52,5 \times 7,5-15 \mu$, na długich trzonkach $192,5-450 \times 10-12,5 \mu$.

Na *Carpinus betulus* w grądzie, BPN.

Tubercularia vulgaris Tode

Na *Sorbus aucuparia*, Starożyn; na *Ulmus scabra* w grądzie, BPN.

SPHAEROPSIDALES

Cytospora abietis Sacc.

Wstęga konidialna jasnożółta, trzonki konidialne rozgałęzione, $12,5-15 \mu$ dł., konidia $2,5-3,7 \times 1 \mu$.

Na *Picea excelsa* w grądzie, BPN.

Cytospora chrysosperma (Pers.) Fr.

Na *Populus tremula*, Kozi Rynek.

Cytospora germanica Sacc.

Podkładki stożkowate, ścięte, na szczycie z białą tarczką szarzejącą z czasem. Konidia alantoidalne $(3,7)-4,3-5 \times 1-1,5 \mu$, trzonki konidialne $(17,5)-20 \times 1,2 \mu$.

Na *Salix* sp., Starożyn.

Cytospora coenobitica Sacc.

Na *Betula pubescens*, Starożyn.

MELANCONIALES

Melanconium apiocarpum Link

Na *Alnus glutinosa*, Kozi Rynek.

Melanconium bicolor Nees

Na *Betula pubescens*, Kozi Rynek.

? *Melanconium zonatum* Ell. & Ev.

Konidia 10—11,2 × 5—7,5 μ; u większości z nich obserwowano charakterystyczną strefę rozdzielającą ziarnistą, barwną zawartość treści komórki.

Na *Betula pubescens*, Starożyn.

Cryptosporium neesii Corda

Konidia 32,5—42,5 × 4,3—5 μ.

Na *Alnus glutinosa* w zagospodarowanej części Puszczy Białowieskiej koło Topiła.

W efekcie pierwszych obserwacji w lasach Pojezierza Augustowskiego nie znaleziono rzadkich gatunków. Określeniem „rzadki gatunek” należy zresztą operować w Polsce bardzo ostrożnie w odniesieniu do grzybów notowanych w środkowej Europie ze względu na słaby stan znajomości rodzimej flory grzybów.

Każdorazowe tego rodzaju obserwacje w terenie połączone ze zbiorem materiału dostarczają wiadomości o nowych stanowiskach. W efekcie badań stanie się możliwe opracowanie polskiej flory grzybów.

Katedra Fitopatologii WSR

Wrocław

Pracownia Mykologiczna PAN

Warszawa

RÉSUMÉ

Les résultats de l'analyse des matériaux mycologiques recueillis au mois d'août 1964 dans la région des Lacs d'Augustów (Pojezierze Augustowskie) et dans la Forêt de Białowieża (Puszcza Białowieska) ont permis de déterminer, jusqu'à l'espèce 36 Ascomycètes parmi les Pyrenomycètes — et 10 parmi les Duteromycètes) formes imparfaites des Pyrenomycètes); Deux spécimens n'ont pu être déterminés que jusqu'à la définition du genre.

La présente élaboration constitue la première liste des champignons peuplant des forêts de la région des Lacs d'Augustów. On y a décelé des champignons liés avec des espèces d'arbres, communs dans les forêts de bas-fond de Pologne.

LITERATURA

- Allescher A., 1901, 1903, *Fungi imperfecti*: in Rabenhorst's Kryptogamen-Flora, 1 (6, 7), Leipzig.
- Arx v. J. A. & Müller E., 1954, Beiträge zur Kryptogamen-Flora der Schweiz, 11 (1), Bern.
- Barnett H. L., 1956, Illustrated Genera of Imperfect Fungi, Burgess.
- Grove W. B., 1935—1937, British Stem- and Leaf-Fungi, 1, 2, Cambridge.
- Gumińska B., 1963, Parki Narodowe i rezerваты jako tereny nowszych badań mikologicznych, Chronmy Przyr. Ojcz. 19 (3):7—13, Kraków.

- Migula W., 1913, Kryptogamen-Flora von Deutschland, Deutsch-Österreich und der Schweiz, Gera, R.
- Miller J. H., 1961, A Monograph of the World Species of *Hypoxyton*, Univ. of Georgia Press, Athens.
- Munk A., 1957, Danish *Pyrenomyces*, Dansk Bot. Arkiv, 17 (1), Copenhagen.
- Nitschke Th., 1867, *Pyrenomyces Germanici*, Breslau.
- Saccardo P. A., 1944, *Sylloge fungorum omnium hucusque cognitorum*, Pavia.
- Schroeter J., 1893, Die Pilze Schlesiens, 2 [in:] Kryptogamen-Flora von Schlesien 3(2), Breslau.
- Toth S., 1950, A Kárpátmedence Nectria-Fajái, Különlenyomat a Budapesti Tudomán. Biol. Intéz. Évkönyvéből, 1 (1):148—188.
- Traverso J., 1906, *Flora Italica Cryptogama*, Rocca S. Casciano.
- Truszkowska W., 1959, Niektóre *Pyrenomyces* z Puszczy Białowieskiej, Monogr. Bot. 8:192—220, Warszawa.
- Truszkowska W., 1965, Niektóre *Pyrenomyces* zebrane w Puszczy Białowieskiej. II, Acta Mycol. 1:105—120, Warszawa.
- Tulasne L. C., 1863, *Selecta Fungorum Carpologia*, 2, Paris.
- Wehmeyer L. E., 1933, The Genus *Diaporthe* Nitschke and its Segregates, Univ. of Mich. Press, Ann. Arbor.
- Wehmeyer L. E., 1941, A Revision of *Melanconis*, *Pseudovalsia*, *Prosthecium* and *Titania*, Univ. of Mich. Press, Ann. Arbor.
- Winter G., 1887, Gymnoasceen und Pyrenomyceten: in Rabenhorst's Kryptogamen-Flora, 1 (2), Leipzig.